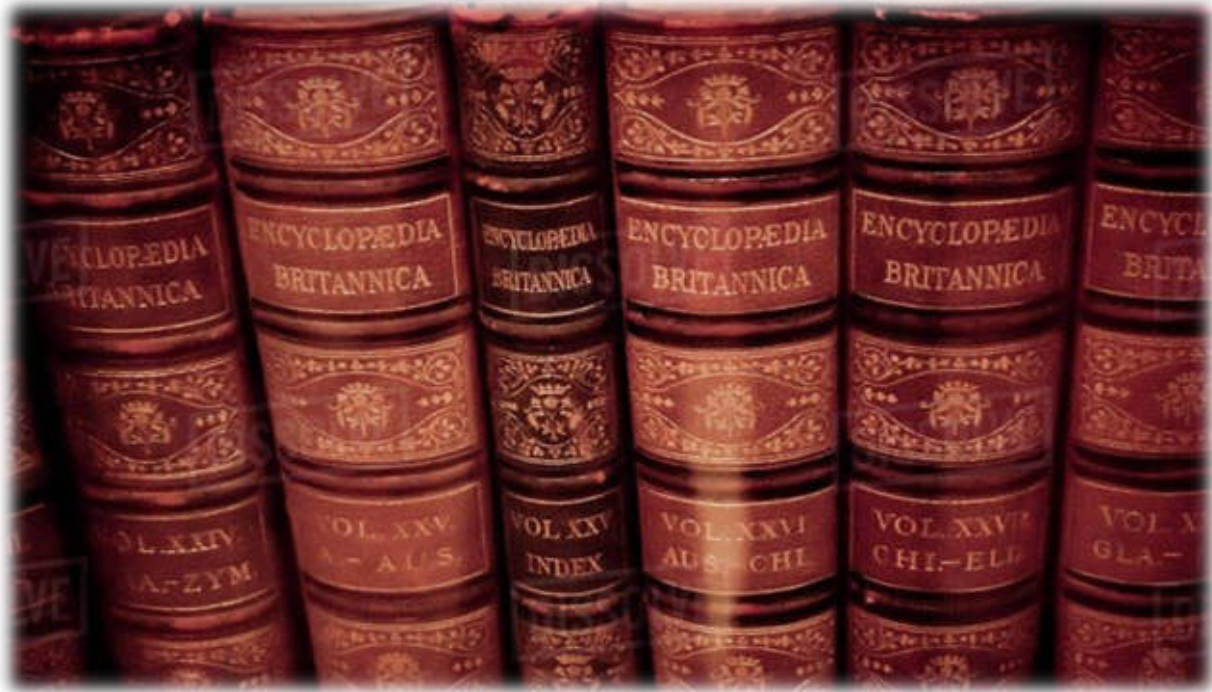

Για ένα νέο εγκυκλοπαιδισμό.

Γράφει ο Μάριος Νοβακόπουλος,

Από την πρώτη στιγμή που ο άνθρωπος εφηύρε την γραφή και άρχισε να καταχωρεί τις σκέψεις ή τα δεδομένα από το περιβάλλον του, αναδύθηκε ο αγώνας για την συγκέντρωση και ταξινόμηση της γνώσεως. Πριν την εφεύρεση της τυπογραφίας και φυσικά πριν από το διαδίκτυο, τα γραπτά, η αποθησαυρισμένη συλλογική εμπειρία, ηθική παρακαταθήκη και τεχνική δεξιότητα μίας κοινωνίας, ήταν σπάνια και δυσεύρετα. Στους ανωτέρους πολιτισμούς δε, όπου αναπτύσσονται έστω στοιχειωδώς οι επιστήμες, η φιλοσοφία και η ιστορία, βασιλείς και ιερείς προσπάθησαν να αποκτήσουν μεγάλα αρχεία, βιβλιοθήκες, όπου θα βρισκόταν στην άμεση πρόσβαση τους όλη η γνώση της εποχής.

Η εγκυκλοπαίδεια γεννιέται από την ανάγκη των διδασκάλων να συγκεντρώσουν σε ένα σημείο τη μεγαλύτερη δυνατή ποσότητα γνώσεων, ώστε να είναι εύκολα προσβάσιμες και αξιοποιήσιμες. Μία εγκυκλοπαίδεια μπορεί να φιλοδοξεί να καλύψει το σύνολο του επιστητού ή να προσφέρει πληροφορίες για έναν συγκεκριμένο κλάδο. Με την σημερινή της μορφή γεννιέται από τους Γάλλους διαφωτιστές Ντ' Αλαμπέρ και Ντιντερό, οι οποίοι θέλησαν να δημιουργήσουν ένα μορφωτικό και διανοητικό εργαλείο, το οποίο με την ευχρησία του θα διένειμε τη γνώση απλόχερα στο ευρύ κοινό, διαλύοντας τις προκαταλήψεις, τη δεισιδαιμονία και την αμάθεια – η Καθολική Εκκλησία βρισκόταν κατ'

εξοχήν στο στόχαστρο τους. Έργα όμως συγκεντρωτικά της μέχρι τότε γραμματείας ή γενικών γνώσεων υπάρχουν από την αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα. Τον επίσκοπο Ισίδωρο της Σεβίλης (7ο αι.) πιστώνεται μία από τις πρώτες εγκυκλοπαίδειες, ενώ στο Βυζάντιο εμφανίζεται το εκτενέστατο λεξικό Σούδα. Πολλά έργα αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων μας είναι γνωστά μόνον διότι τα παραθέτει ο πατριάρχης Άγιος Φώτιος ο Μέγας στην Μυριόβιβλο του.

Πριν την εξάπλωση και ωρίμανση του διαδικτύου, κάθε σπίτι, από αυτό ενός λογίου μέχρι μιας λαϊκής οικογενείας, θα είχε κάποια εγκυκλοπαίδεια, περισσότερο ή λιγότερο εμβριθή ή επικαιροποιημένη. Πολλοί από εμάς κάναμε τα πρώτα μας βήματα στο διάβασμα και την έρευνα ξεφυλλίζοντας τις σελίδες της, αλλάζοντας κάμποσους τόμους μέχρι να βρούμε όσα μας ενδιαφέρουν ή απλά χαζεύοντας από λήμμα σε λήμμα. Βεβαίως πέραν από τις κατ' εξοχήν εγκυκλοπαίδειες, εκείνες γενικών γνώσεων, ανάλογα το σπίτι θα έβρισκε κανείς τεχνικές, ιατρικές, θρησκευτικές κ.ο.κ. Στην ίδια κατηγορία μαζί τους θα προσθέσουμε τους άτλαντες, εγκυκλοπαίδειες της γεωγραφίας που στις σελίδες τους έκρυβαν όλες τις πληροφορίες που χρειαζόταν κανείς για τον κόσμο. Στην Ελλάδα δυστυχώς δεν έχουμε πολλές και προσβάσιμες βιβλιοθήκες, ούτε την αντίστοιχη κουλτούρα δανεισμού. Έτσι το σπίτι έπρεπε να είναι σχετικά αυτόρκες, να δίνει στον μαθητή, τον επαγγελματία ή τον φιλομαθή άνθρωπο όλα τα μέσα που χρειαζόταν. Περισσότερο από άλλα βιβλία, η εγκυκλοπαίδεια έδινε έναν αέρα εγκυρότητας και αξιοπιστίας: και φιλοσοφικά να το δει κανείς, δεν μιλάμε απλώς για έναν κατάλογο γνώσεων, αλλά για μία προσπάθεια συστηματοποίησης και εκλαΐκευσης των ανακαλύψεων και της μνήμης του είδους (ή, στενότερα, της κοινωνίας) ώστε να μεταδοθεί στις επόμενες γενιές, να μην αλλοιωθεί και να μην λησμονηθεί. Το τραύμα της πτώσεως της Ρώμης και του χαώδους πρωίμου Μεσαίωνα, με τη δραματική απώλεια πηγών και την πτώση του πνευματικού επιπέδου, ακόμη στοιχειώνει τη Δύση.

Το διαδίκτυο έφερε όμως κάθε πηγή και κάθε γνώση στην άκρη των δακτύλων μας. Ηλεκτρονικές εγκυκλοπαίδειες, συχνά διαμορφούμενες όχι από κάποια κλειστή ομάδα ειδημόνων αλλά από εθελοντές, έχουν φθάσει μεγέθη που οι έντυπες προκάτοχοι τους δεν θα μπορούσαν να διανοηθούν, ενώ η επικαιροποίηση είναι απλή και εύκολη. Δίπλα τους ιστοσελίδες, κανάλια βίντεο και ραδιοφωνικές εκπομπές συνθέτουν ένα ευρύτατο σκηνικό αντλήσεως πληροφοριών, για να μη μιλήσουμε για τους χειμάρρους που ξεχύνονται νυχθημερόν από τα κοινωνικά δίκτυα.

Σήμερα η γνώση είναι πιο προσιτή από ποτέ, άσχετο κατά πόσον την αναζητά ο μέσος χρήστης.

Το πρόβλημα της εποχής δεν είναι πως οι πληροφορίες είναι σπάνιες και κινδυνεύουν να χαθούν στην επόμενη επιδρομή βαρβάρων. Τουναντίον είναι υπερβολικά πολλές! Μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα στο διαδίκτυο παράγονται τόσα δεδομένα όσα είχε καταγράψει η ανθρωπότητα για χιλιετίες. Ιστορικοί, δημοσιογράφοι και κοινωνικοί επιστήμονες αγωνίζονται, με τη βοήθεια εξειδικευμένου λογισμικού, να αρχειοθετήσουν «νήματα» στο Twitter, να αποθηκεύσουν blogs, να κατάρψουν τις συζητήσεις σε φόρουμ και ομάδες – κάποτε είχαμε λίγα χειρόγραφα για δεκαετίες ολόκληρες, τώρα κάθε μέρα πνίγεται σε άπειρα βίντεο, άρθρα, σχόλια και μηνύματα. Όπως τώρα ένας ιστορικός ειδικεύεται σε μία θεματική ή χρονολογική ενότητα (φερ' ειπείν, την Τουρκοκρατία ή τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο), στο μέλλον ο όγκος πληροφοριών θα είναι τόσο μεγάλος που η στόχευση του ίσως να μην μπορεί να ξεπερνά πολύ λίγα χρόνια. Από την άλλη, κάθε μέρα ιστοσελίδες κατεβαίνουν, κείμενα και βίντεο διαγράφονται και τροποποιούνται, αντικρουόμενες απόψεις και ψευδείς ειδήσεις πλημμυρίζουν τις οθόνες. Η ορθή λοιπόν συγκέντρωση και παράθεση της πληροφορίας χρειάζεται για να ξεχωρίσει την ήρα από το στάρι και να βοηθήσει τον μελετητή, ειδικά τον νεαρό ή αρχάριο.

Στην ίδια ανάγκη για ταξινόμηση και αρχειοθέτηση έρχεται και «δένει» η σύνοψη. Σε μία εποχή όπου η διαρκής χρήση των ηλεκτρονικών μέσων έχει μειώσει πολύ την ικανότητα μας για νοητική συγκέντρωση και μακροχρόνια ανάγνωση, ανθούν όσοι μπορέσουν να μεταδώσουν το μήνυμά τους πολύ απλά και πολύ σύντομα. Μία αναζήτηση θα εμφανίσει πλήθος άρθρων που υπόσχονται να είναι «μία πολύ σύντομη εισαγωγή στο τάδε» ή «ο απόλυτος οδηγός του δείνα» – στον κόσμο του εντύπου αυτό φαίνεται με την επιτυχία της σειρών «μικρών εισαγωγών», όπου σε λίγες σχετικά σελίδες ένα θέμα αναλύεται σφαιρικά και περιληπτικά.

Με την παραπληροφόρηση και την προπαγάνδα να ανθούν κάθε ιδεολογία, παράταξη ή χώρα προσπαθεί να δημιουργεί τους δικούς της οδηγούς, ώστε να ελέγχει τον διάλογο και να επιλέγει τι θα προβληθεί. Παλιά υπήρχε η Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια ως εναλλακτική π.χ. της Δομής ή του Παπύρου. Σήμερα τα σκήπτρα κατέχει η Βικιπαίδεια, ενώ ακολουθώντας την μορφολογία της Αμερικανοί προοδευτικοί έχουν

φτιάξει το Rational Wiki, συντηρητικοί την Conservapedia, εθνικιστές το Infogalactic. Υπάρχει η Εβραϊκή εγκυκλοπαίδεια, η Καθολική κ.ο.κ.

Για κάθε ομάδα ανθρώπων που εργάζεται και αγωνίζεται στο επίπεδο της γνώσεως και των ιδεών το εγκυκλοπαιδικό έργο είναι απαραίτητο. Είναι τρομερό το πόσα γράφονται, το πόσα λέγονται αλλά στη συνέχεια είναι δύσκολη η ανεύρεση τους – μία τρομερή αδικία για τον κόπο των ανθρώπων και τις δυνατότητες ενημερώσεως του κοινού. Και σε ψηφιακό και σε έντυπο επίπεδο, με γραφή, εικόνα και βίντεο, αυτοί οι οδηγοί μόνο πολυτιμότεροι θα γίνουν όσο περνά ο χρόνος. Ο εγκυκλοπαιδισμός θα πρέπει να μένει πιστός στο έργο της εκλαϊκεύσεως, προσφέροντας τη γνώση καταλλήλως επεξεργασμένη για το απλό κοινό, χωρίς από την άλλη συμβιβασμούς στην ποιότητα και στην ακρίβεια. Με τη βοήθεια της τεχνολογίας, αυτή η διαδικασία μπορεί αν γίνει απόκεντρωμένα, πολύμορφα και από τα κάτω, εξασφαλίζοντας την πολυφωνία και την ελευθερία της ερεύνης σε μία εποχή που οι τεχνολογικοί επικυρίαρχοι μας σφίγγουν ολοένα και περισσότερο τον έλεγχο τους πάνω στην πληροφορία και την ελεύθερη κριτική.

Πηγή : www.antibaro.gr/article